

ТДУ. 631.12.

ДУРНАМОИ РУШД ВА ТАЪМИНИ АМНИЯТИ ОЗУҚАВОРИИ КИШВАР САМТИ МУҲИМИ ТАДҚИҚОТИ ИҚТИСОДӢ.

Ҳасанов А.А., Ғоибов Б.И.

ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур

Калимаҳои асосӣ: рушди деҳот, инфрасохтор, ситемаи экологӣ, сектори аграрӣ, дурнамо, сифати зиндагӣ.

Рушди устувори деҳот дар солҳои охир ба яке аз самтҳои муҳими таҳқиқотҳои иқтисодӣ табдил ёфтааст. Зарурати рӯй овардан ба ин масъала пеш аз ҳама, тавачҷуҳ зоҳир намудани давлату ҳукумати ҷумҳурӣ мебошад. Деҳот ин маҳалли ба худ ҳоси аҳолинишине мебошад, ки дорои анъана, фарҳанг, захираҳои табиӣ ва иқлими ба худ ҳос буда, барои истехсоли маҳсулот, баҳри бартараф намудани мушкилоти иқтисодӣ, иҷтимоӣ, экологӣ ва худтаъминкунии аҳолии маҳал мусодат карда, дар ин замина рушд меёбад. Ҳоло аҳолии деҳот зиёда аз 70 - фоизи аҳолии мамлакатро ташкил дода, ба қори хоҷагидорӣ машғуланд ва вазифаҳои муҳимтаринро, ки аҳамияти милли-иқтисодӣ доранд бар дӯши худ гирифтаанд.

Бояд ёдовар шуд, ки Ҳукумати мамлакат оид ба рушди деҳот як қатор санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ қабул кардааст, ки механизми рушди ҳудудии деҳотро дар доираи сиёсати иҷтимоию-иқтисодии мамлакат танзим менамоянд:

1. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 июни соли 1996, №522 «Дар бораи азнавсозии корхона ва ташкилотҳои хоҷагии деҳот».
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии дар бораи «Консепсияи сиёсати аграрии Тоҷикистон» Тоҷикистон аз 31-декабри соли 2008, №658
3. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи чораҳои иолвагии дастгирии хоҷагии деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон. аз моҳи майи соли 2009, №663
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи «Таҳияи барномаи ислоҳоти сектори аграрӣ». Стратегияи коҳиши камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012 аз 2-юми июли соли 2009, №406
5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии озуқаворӣ». аз 29-декабри соли 2010, №641
6. Барномаи бехатарии ҳӯрокворӣ барои давраи то соли 2015.
7. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015.
8. Стратегияи баланд бардоштани сатҳи некаҳволии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2013-2015.
9. Барномаи ислоҳоти хоҷагии деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020 аз 1-августии соли 2012, № 683.
10. Барномаи миёнамӯҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои 2016-2020.

Дар асоси ин санадҳо ва барномаҳои давлатӣ Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон, барои давраи то соли 2030 таҳия ва қабул карда шуда, самтҳои асосии онро ба таври зерин пешниҳод кардан мумкин аст:

- баланд бардоштани самаранокии низоми таъмини сифати зиндагӣ ва саломатии аҳоли;
- ташкили шароит барои баланд бардоштани сатҳи дастрасӣ ва сифати хизматрасонии иҷтимоӣ дар шароити деҳот;
- муайян кардани афзалиятҳо, бо назардошти иқтидорҳои мавҷуда, бозори меҳнат, рушди демографӣ бо хусусиятҳои иҷтимою-иқтисодӣ барои дурнамои миёнамӯҳлат ва дарозмуддат;
- иҷрои нақша чорабиниҳо оид ба ташкили инфрасохтори дохилӣ дар деҳот, сохтмони роҳҳои автомобилгард, хати алоқа ва барқ, хизматрасонӣ ба аҳоли дар доираи маҳал;
- ташаккули ситемаи экологӣ, кам кардани ҳолатҳои антропогенӣ бехтаркунии муҳити зист, сифати замин ва оби ошомиданӣ;
- банақшагирии рушди деҳот, сиёсати замин ва манзил. батартибдорории ҳуқуқҳо ва бақайдгии молу мулки ғайриманкул;
- бехтаркунии ҳолати маҳалҳои аҳолинишин оид ба хоҷагии манзилию коммуналӣ ва ба вучуд овардани чойҳои нави қорӣ;

- ба вучуд овардани механизми ҳавасмандкунӣ ва таъмини рушди устувор дар вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо;

Мақсад аз пешниҳоди самтҳои зикршуда, ин пеш аз ҳама таъмини сатҳи муътадилу дастгирии аҳоли ба зиндагии шоистаи деҳот дар ояндаи наздик мебошад. Дурнамои маҳалҳои деҳот гуфта, дар ҳудудҳо мавҷуд будани имкониятҳо, шароит ва омилҳои дарозмӯҳлати рушд, ки ба истифодаи сарфакоронаи захираҳои мавҷуда ва фаъолони ҷалб намудани захираҳои нав фаҳмида мешавад.

Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дар асоси муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи дурнамоҳои давлатӣ, концепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон” ва мутобиқи ҳадафҳои дарозмӯҳлат ва афзалиятҳои рушди кишвар, ки дар паёмҳои Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои 2014 ва 2019 баён шуда, таҳия гардидааст.

Таъмини рушди устувори кишвар интиҳоби принципҳои илман асоснокшуда ва заминаи асосии тараққиёти минбаъдаи иқтисодиёти миллӣ ва ҷомеаро дар назар дорад. Раванди муназзами тадқиқи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дар асоси се принциби асосии рушди минбаъда таҳия ва асоснок карда шудааст:

- (1) тадбирнокӣ, яъне пешгирии коҳишдиҳии осебпазирии рушди оянда;
- (2) саноатӣ, яъне баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои миллӣ ва коркарди саноатии он;
- (3) инноватсионӣ, яъне рушд дар асоси навоариҳои фарогири ҳамаи соҳаҳои ҳаёти иҷтимоӣ-иқтисодии кишвар.

Тағйирёбии босуръати симои сиёсати ҷаҳонӣ, сиёсати иқтисодиёти ҷаҳон ва технологияи ҷаҳони муосир дар назди кишварамон масъалаи таъмини рушди устувори иқтисодиро бо тадбирҳои пешгирикунандаи таъмини амнияти миллӣ мегузорад.

Муайян кардани дурнамои ояндаи дарозмӯҳлати кишварамон аз ниғаҳдории ваҳдат, таъмини амнияти миллӣ ва амалӣ намудани принципҳои адолати иҷтимоӣ ва самаранокии иқтисодӣ, беҳсозии доимӣ ва устувори неқӯаҳволии мардум иборат аст.

Дар давоми 20 соли охир Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти бунёди давлати соҳибхитӣ, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва иҷтимоӣ ба муваффақиятҳои назаррас ноил шуд. Аз нигоҳи иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ин муваффақиятҳо равшану возеҳ буда, асосан, ба тӯфайли иродаи қавии сиёсии роҳбарияти кишвар ба даст омадаанд. Аммо асри XXI бо шароити берунаи босуръат тағйирёбандаи рушд дар назди мардуми мо вазифаҳои нав ва то андозае фарогиранда пеш мегузорад, ки ҳалли онҳо барои иттиҳоди ҷомеа ва ҳифзи асолати миллӣ ҷиҳати ноилшавӣ ба рушди босуръати устувор хеле муҳим мебошад.

Ҳадафи олии рушди дарозмӯҳлати Тоҷикистон ин баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардуми кишвар дар асоси таъмини рушди устувори иқтисодӣ махсуб меёбад.

Бо мақсади ноилшавӣ ба ин ҳадафи олии аз ҷониби давлат вазифаҳои зерини стратегияи рушд барои 20-соли оянда муайян карда шудааст:

-таъмини амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳоли ба ғизои хушсифат.

Барои ноилшавӣ ба ин ҳадафи стратегияи гузошташуда, чунин тадбирҳои асосӣ пешбинӣ мешаванд:

Дар самти таъмин намудани амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳоли ба ғизои хушсифат:

- пешбурди ислоҳоти аграрӣ, низоми обтаъминкунӣ ва истифодаи самаранокии он;
- таъмини дастрасии иқтисодӣ ва ҷисмонии аҳоли ба озуқаворӣ дар асоси пешрафти устуворӣ босуръати бахши агросаноатӣ, махсусан дар заминаи саноатикунонии сектори аграрӣ;
- диверсификатсияи истехсолоти кишоварзӣ, ҷорӣ намудани навоариҳо бо назардошти таъсири камтарин ба муҳити зист ва беҳдошти сифати заминҳо, таҳияи ҷорабиниҳо оид ба иваз намудани моддаҳои кимиёвӣ то андозае хатарнок ба алтернативӣ, баланд бардоштани ҷолибияти соҳа, бахусус барои хочагиҳои деҳқонӣ аз ҳисоби ташаккул ва таҳким додани занҷираҳои арзиши иловашуда;

- баланд бардоштани дастрасӣ ба тухмиҳои баландсифат ва нуриҳо дар бозори ватанӣ, афзоиши истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ тавассути ҳавасмандгардонии истифодаи усул ва технологияҳои нави кишоварзӣ ва нархҳои дастрас;
- ташкили низоми самараноки идоракунии хавфҳо ва мониторинги амнияти озуқаворӣ ва ғизои комил (дастгирии истеҳсолот ва воридоти маҳсулоти ҳаётан муҳими озуқаворӣ, ташкили низоми мониторинги ғизохӯрӣ, огоҳкунии бармаҳал, захираҳо);
- пешбурди низоми самарабахши равиши бисёрсоҳагӣ оид ба беҳтар намудани ғизохурии мукамал тавассути ҳамоҳангсозии сиёсат дар соҳаи кишоварзӣ, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ, баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ дар бораи арзишҳои ғизо ва сиёсати самараноки маблағгузории онҳо;
- ташаккули низоми идоракунии захираҳои замин ва об дар асоси таксимоти одилона ва устувори онҳо, барои парвариши зироатҳои арзишманди кишоварзӣ;
- фаъолияти устувори низоми ниғаҳдорӣ, истифодаи инфрасохтори обёрӣ ва захбуру захкашӣ ба сифати замина барои фаъолияти устувори заминҳои обёришаванда ва таъмини амнияти озуқаворӣ, шугли аҳоли ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар деҳот;
- барқарорсозӣ ва такмили низоми обёрӣ, ба қор даровардани захбуру захкашҳо, беҳтар намудани ҳолати дастрасии об ба заминҳои обёришаванда, инчунин ҳолати мелиоративии заминҳо аз шӯршавӣ ва ботлоқзоршавӣ;
- такмили низоми механизмҳои иқтисодӣ оид ба пӯшонидани хароҷоти ниғаҳдорӣ ва истифодабарии инфрасохтори обёрӣ ва захбуру захкашҳо, такмил додани низоми субсидияи давлатӣ барои пардохти истифодаи неруи барқи обёрии заминҳои кишоварзӣ ба воситаи пойгоҳҳои обкашӣ, кам кардани таъсири манфии сиёсати тарифии ҳаққи хизмати соҳаи обёрӣ ва баландбардории самаранокии соҳа;
- ҳалли масъалаҳои таҳвили инфрасохтори обёрикунӣ ва тозакунии захбуру захкашҳои мавҷуда дар дохили хоҷагиҳо ба воситаи ассотсиатсияҳои истифодабарандагони об (АИО) ва таҳкими дастгирии давлатӣ барои рушди устувор ва фаъолияти онҳо;
- қорӣ намудани низоми самараноки ҳавасмандкунии давлатӣ барои аз худ намудани заминҳои нав ва ба гардиши кишоварзӣ баргардондани заминҳои шӯршуда, ботлоқзор ва партов.

Рушди минтақаҳои кишвар сатҳи муҳимтарини амалисозии ислоҳоти иқтисодӣ ба ҳисоб меравад ва ҳамчун нуктаи ниҳоии тамоми кӯшишҳои ҳукумат дар самтҳои афзалиятнок маҳсуб меёбад. Дар ин самт натиҷаҳои чашмдошт аз инҳо иборат мебошад:

-дар минтақаҳои деҳот ташаккули ҳамкориҳои бисёрсоҳавӣ бо хоҷагиҳои кишоварзӣ, (хоҷагиҳои деҳқонӣ), ки ба бозорҳои минтақавӣ маҳсулоти кишоварзии босифат ва табииро мерасонанд,;

Бояд ёдовар шуд, ки иқтисоди ҷаҳон ба марҳилаи касод қадам ниҳода истодааст, ки он ба шарикони азими тичоратӣ, иқтисодӣ ва сармоягузории Тоҷикистон таъсири худро мерасонад. Тағйирёбии траекторияи инкишофи онҳо ба амал омада истодааст, ки он метавонад мушкилоти навро ба миён оварда, имкониятҳои иловагиро барои рушди минбаъдаи Тоҷикистон фароҳам намояд. Дар чунин шароит нигоҳ доштани суръати устувори афзоиши иқтисодӣ, таъмини диверсификатсия ва рақобатпазирии иқтисодиёти миллӣ вазифаҳои муҳимтарин ба ҳисоб мераванд. Ҳамин тавр имрӯз кишвар ба модели нави рушд ниёз дорад, ки он бояд дар ҷалби сармоягузориҳо ва технологияҳои нав ба бахши воқеии иқтисодиёт (БВИ), сиёсати шугли пурмаҳсул, низоми молиявӣ ташаккулдиҳандаи захираҳо ва муҳимтар аз ин, ба фазои мусоиди сармоягузорӣ асос ёфта бошад. Маҳз ҳамин бахшҳо дар солҳои наздик сифати рушди минбаъда ва самтҳои ислоҳоти сохториро, ки ба баланд бардоштани самаранокии истифодаи сарвати миллии вобаста аст, вобаста ба сатҳи сармояи инсонӣ, табиӣ ва ҷисмонӣ, молиявӣ алоқаманд бударо, муайян мекунад. Модели нави рушд бояд афзоиши босуръати саноат, кишоварзӣ ва бахши молиявиро таъмин намуда, барои баромадан ба бозорҳои нави содиротӣ шароити мусоид фароҳам оварад, воридоти ғайрисамараноки истеъмолро маҳдуд созад ва вобастагиро аз маблағҳои интиқолии муҳоҷирони меҳнатӣ коҳиш диҳад.

Сарфи назар аз дастовардҳо дар самти барқарорсозӣ ва рушди бахши воқеӣ як қатор мушкилиҳо аҳамият ва миқёси худро нигоҳ доштаанд, ки хавфҳои гузариш ба соҳаҳои

дорои технологияҳои баланд ва самараноки бахши воқеиро зиёд намуда, заминаҳои ба миён омадани душворихо ва таҳдидҳои нави амнияти энергетикӣ, озуқаворӣ, нақлиётӣ ва дар натиҷа амнияти иқтисодии кишварро фароҳам меоварад. Сатҳи нокифояи рушди БВИ барои Тоҷикистон касб намудани мақом дар рақобатпазирии рақобатпазирии ҷаҳонӣ ҳатто дар дараҷаи гузариш аз рақобат дар асоси захираҳо ба рақобат дар асоси маҳсулноки имкон намедихад.

Комплекси агросаноатии Тоҷикистон танҳо миқдори муайяни маҳсулоти кишоварзиро коркард менамояд, ки он ба мавҷуд набудани баҳисобгирии дурнамои тағйирёбии иқлим дар ояндаи миёнамуҳлат, дарозмуҳлат, ба рушди устувори минбаъдаи кишвар ва соҳаҳои иқтисодиёт таъсир мерасонад. Дар хоҷагии қишлоқ онҳоро дар шакли зерин баён намудан мумкин аст:

- механизми заифи дастгирии давлатии молиявии корхонаҳои хоҷагии қишлоқ;
- монетаҳо барои муттаҳидсозии қитъаҳои замин, ки барои сармоягузорӣ дар бунёди корхонаҳои азими кишоварзӣ мушкилӣ эҷод мекунанд;
- заминаи ақибмондаи моддию техникаи хоҷагии қишлоқ дар сурати маҳдуд будани дастрасии корхонаҳои он ба иттилоот доир ба бозорҳои фуруши пуриктидор, дарозмуҳлат ва гарон будани амалиётҳои тичорати беруна, ки ба таъмини амнияти озуқаворӣ таҳдид менамоянд;
- номукамал будани механизми танзими муносибатҳои истифодаи замин дар бахши аграрӣ бо дарназардошти дастрасии нобаробарии замон ба замин ва низоми заифшудаи ирригатсионӣ, ки боиси таназзулҳои ҳосилхезии хок ва бадшавии ҳолати мелиоративии замин шудааст, истифодаи ғайрисамараноки ҷароғоҳо бошад ва таъсири он ба ҳолати экологии минтақа;
- номувофиқ будани идоракунии захираҳои об дар хоҷагии қишлоқ, аз ҷумла бо сабаби набудани низоми оптималии идоракунии сохторҳо ва механизмҳои ҳамгироёнаи захираҳои об;
- боқӣ мондани вобастагии назарраси иқтисодиёти кишвар аз воридоти маҳсулоти озуқа, тачҳизот, қисмҳои эҳтиётӣ, сӯзишвории органикӣ, ҷӯбу тахта ва ғайра;
- таҳдидҳои назаррас барои рушди хоҷагии қишлоқ дар робита бо тағйирёбиҳои глобалии иқлим дар ояндаи дарозмуҳлат;
- сатҳи пасти устувори экологии рушди кишоварзӣ, ки ба шиддатёбии таназзули захираҳои замин об, пеш аз ҳама заминҳои қорам дар натиҷаи харобшавӣ (эрозия), ифлосшавӣ, шӯршавӣ, ботлоқшавӣ, баланд шудани сатҳи обҳои зеризаминӣ, кам шудани ҳудуди ҷангалзорҳо, аз гардиши кишоварзӣ баровардани заминҳо, инчунин омилҳои тағйирёбии иқлим алоқаманд мебошад.

Дар баробари ин бояд зикр намуд, ки дар ин самт афзалиятҳо низ мавҷуд аст, ки онҳоро ба шакали зайл ифода намудан мумкин аст.

Афзалияти умумии рушд дар хоҷагии қишлоқ аз инҳо иборат аст:

- тавсия додани дастрасӣ ва саҳм дар таъмини фаровонии маҳсулоти озуқа, сифат ва беҳатарии он, гузариш ба дараҷаи баланди саноатикунонӣ ва рушди босуботи пешгирикунандаи бахши аграрӣ, дар асоси ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ ва аз ҷиҳати экологӣ безарар;
- баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои замин об ва маданияти истифодабарӣ дар асоси беҳтар намудани ҳолати мелиоративии заминҳои кишоварзӣ ва таъмини шуғли пурмаҳсул барои аҳолии деҳот;
- таҷдид ва барқарор намудани инфрасохтори обёрӣ ва ҷорӣ кардани технологияи обёрии муосири сарфакунандаи неруи барқ.

Ба андешаи мо тадбиқи саривақтии ин тадбирҳо, имконият медиҳад, ки самти муҳими дастрасии иқтисодӣ ва рушди деҳот оид ба амнияти озуқаворӣ дар дурнамо таъмин, сатҳи камбизоатӣ паст ва барои расидан ба таъмини зиндагии шоистаи ҳар як шаҳрванди ҷумҳурӣ қадамҳои устувор гузошта шавад.

АДАБИЁТ

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон “Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, Душанбе, 2020 с.
2. Стратегияи миллии рушд то соли 2030, Душанбе, 2019 с.
3. Маҷмӯи санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ оид ба замин, Душанбе, 2016 с.

4. Стратегияи баланд бардоштани сатҳи некаҳволии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2013-2015.
5. Барномаи ислоҳоти хочагии деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020 аз 1-августии соли 2012 №683.
6. Барномаи миёнамӯҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои 2016-2020.
7. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи чораҳои илвагии дастгирии хочагии деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон. аз моҳи майи соли 2009, №663
8. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи «Таҳияи барномаи ислоҳоти сектори аграрӣ». Стратегияи коҳиши камбизоатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2012 аз 2-юми июли соли 2009, №406
9. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи беҳатарии озукаворӣ». аз 29-декабри соли 2010, №641

АННОТАЦИЯ
ПРОГНОЗНОЕ РАЗВИТИЕ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ, ВАЖНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
ИССЛЕДОВАНИЯ.

В статье авторы исследовали стратегию развития села, как базовый документ по планированию перспективного экономического развития страны, основное внимание уделено правильному и рациональному использованию существующих угодий, что может быть достигнуто дальнейшим подъемом культуры земледелия, с целью обеспечения продовольственной безопасности.

Ключевые слова: развития села, инфраструктур, экологическая система, аграрный сектор, прогноз, качества жизнь

ANNOTATION
FORECAST DEVELOPMENT & FOOD SECURITY PROVIDING OF COUNTRY IS AN
IMPORTANT DIRECTION OF AN ECONOMIC INVESTIGATION

Hasanov A.A., Goibov B.I,

At this article the authors are investigated the rural development strategy as basics document for perspective an economic development of country the main intentioned to rational use of existing condition which can be improvement of land use culture for food security

Key words: rural development, infrastructure, an ecological system, agrarian sector, forecast, leave properties.

Сведение об авторах:

Хасанов Анвар Азамович доцент кафедры управления земель и кадастр Таджикского аграрного университета имени Ш.Шохтемур. 734003. Таджикистан, г.Душанбе, пр. Рудаки 146. Телефон: +992907802633

Гоиров Бахтовар Исроилович старший преподаватель кафедры геодезии и геоинформатики Таджикского аграрного университета имени Ш.Шохтемур. 734003. Таджикистан, Таджикистан, г.Душанбе, пр. Рудаки 146. Телефон: +992 934780019 э/п. isroilzoda.bakhtovar@gmail.com.